

Anticipirane naredbe de lege lata i de lege ferenda

Kinda, Kristina

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:253760>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-25**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

Pravni fakultet u Zagrebu
Katedra za obiteljsko pravo

Kristina Kinda

ANTICIPIRANE NAREDBE DE LEGE LATA I DE LEGE FERENDA

Diplomski rad

Mentor: prof.dr.sc. Dubravka Hrabar

Zagreb, rujan 2022.

Izjava o izvornosti

Ja, Kristina Kinda pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključiva autorica diplomskog rada te da u radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova te da se prilikom izrade rada nisam koristila drugim izvorima do onih navedenih u radu.

Kristina Kinda, v.r.

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
2. OPĆENITO O SKRBNIŠTVU.....	2
2.1. Nadležnost centra za socijalnu skrb	4
2.2. Podjela skrbništva i općenito o skrbniku	5
3. ANTICIPIRANE NAREDBE DE LEGE LATA.....	7
3.1. Mogućnost samoodlučivanja i sastavljanje anticipirane naredbe.....	8
3.2. Sadržaj anticipiranih naredbi te odredbe o osobi koja se imenuje skrbnikom.....	11
3.3. Oblik anticipiranih naredbi i mogućnost opoziva	14
3.4. Stupanje anticipirane naredbe na snagu te registracije i izmjena anticipiranih naredbi.....	18
3.5. Sukob interesa, kontrola rada skrbnika, ograničavanje opsega anticipiranih naredbi.....	21
4. ANTICIPIRANE NAREDBE DE LEGE FERENDA.....	22
5. ZAKLJUČAK.....	25
6. LITERATURA.....	26

1. UVOD

Suvremeni pravni poretki trude se dati što veću autonomiju pojedincu kod odlučivanja o važnim životnim pitanjima. Ono što je potrebno da bi čovjek mogao odlučiti o tome je da posjeduje pravnu i poslovnu sposobnost i da to ne čini na svoju štetu ili na štetu drugih. Anticipirane naredbe su institut skrbništva svrha kojeg je da omogućuje slobodno odlučivanje osobe kojoj je skrbnik potreban prije nego što je to slučaj. Anticipirane naredbe, u hrvatskom zakonodavstvu, prvi puta su uvedene Obiteljskim zakonom¹ iz 2014.godine. Iako je taj Zakon stavljen izvan snage radi ocjene suglasnosti s Ustavom Republike Hrvatske što proizlazi iz rješenja U-I-3101/2014 Ustavnog suda. U ovom radu dalje se obrađuju anticipirane naredbe bazirane na Obiteljskom zakonu² koji je trenutno na snazi (u daljnjem tekstu Obz). Obrađeno je uređenje anticipiranih naredbi uključujući njihov sadržaj, način i oblik sastavljanja, karakteristike osobe koja se imenuje skrbnikom, te osoba koje sastavljaju anticipiranu naredbu, kao i slučajevi u kojima se ona sastavlja. Osim anticipiranih naredbi *de lege lata* u radu će biti obrađene i anticipirane naredbe *de lege ferenda*. Koliko god da je određeno pitanje uređeno u zakonu društvene potrebe mogu utjecati na izmjene propisa kako bi njihova primjena u praksi bila zadovoljavajuća.

¹ Obiteljski zakon, Narodne novine, br. 75/14, 83/14

² Obiteljski zakon, Narodne novine, br. 103/15, 98/19

2. OPĆENITO O SKRBNIŠTVU

Institut skrbništva povezuje se s institutom anticipiranih naredbi, odredbe o skrbništvu se podredno primjenjuju i na anticipirane naredbe u određenim dijelovima. Zapravo bi pravilnije bilo reći da je institut anticipiranih naredbi dio šireg instituta skrbništva jer institut skrbništva sadrži ovlaštenja na zastupanje osobe pod skrbništvom kao i institut anticipiranih naredbi jedino što kod instituta anticipiranih naredbi osoba sama sebi bira skrbnika i to dok je još pravno sposobna odlučivati, a skrbnika centar za socijalnu skrb ili centar za posebno skrbništvo imenuje osobi u trenutku kada više nije sposobna sama odlučivati. Rođenjem svaka osoba postaje pravni subjekt i stječe pravnu sposobnost, međutim s poslovnom sposobnošću nije tako. Poslovna sposobnost stječe se punoljetnošću. Poslovna sposobnost je sposobnost davanja pravno relevantnih izjava volje. Ponekad neke osobe zbog određenih okolnosti budu lišene poslovne sposobnosti ili su spriječene u šticeanju svojih prava i interesa. Osobe koje nisu navršile 18 godina i koje su lišene poslovne sposobnosti ili su spriječene u šticeanju svojih prava i interesa stavljaju se pod skrbništvo jer se smatra da nisu sposobne brinuti se o svojim pravima i interesima. Prava i interese osoba koje nisu navršile 18 godina prvenstveno štite njihovi roditelji, ako roditelji ne obavljaju tu dužnost u skladu s dobrobiti maloljetne osobe tek tada se ona

stavlja pod skrbništvo. „Skrbništvo kao pravni institut objedinjava ukupnost obveza prema štíćeniku, zaštitu osobnih i imovinskih prava kao i obvezu zastupanja odnosno predstavljanja volje štíćenika u pravnom sustavu.“³ Skrbništvo kao i anticipirane naredbe vuku korijen još iz rimskog prava. Međutim u to vrijeme dosta se oslanjalo na to da se obitelj skrbi o članu obitelji kojemu je to potrebno, što je i danas za većinu osoba najpraktičnije i najsigurnije. Međutim postoje slučajevi u kojima je obitelj iskorištavala nesposobnost određenog člana kako bi financijski profitirala. Sličnost sa jednom podvrstom anticipiranih naredbi, u kojoj roditelj imenuje skrbnika za svoje dijete u slučaju njegove smrti, možemo vidjeti i u odredbi rimskog prava koja kaže da je otac mogao u testamentu imenovati muškarca za kojeg želi da bude tutor. Danas Obz uređuje skrbništvo. Skrbništvo se bazira na osnovnim načelima: skrbnička zaštita mora biti nužna, pravedna, razmjerna, individualizirana i usmjerena na dobrobit štíćenika. Osim načela skrbništva važno je istaknuti da postoji dužnost svih da obavijeste centar za socijalnu skrb ako primijete kršenje djetetovih prava bilo zanemarivanja ili zlostavljanja ili pak izrabljivanja djeteta, također i o potrebi pružanja zaštite punoljetnim osobama koje nisu sposobne ostvarivati svoja prava i interese.

³ Hrabar, Dubravka; Hlača, Nenad; Jakovac-Lozić, Dijana; Korać Graovac, Aleksandra; Majstorović, Irena; Čulo Margaletić, Anica; Šimović, Ivan; Obiteljsko pravo; Narodne novine, Zagreb, 2021., str.369 (u daljnjem tekstu: Hrabar, et al., Obiteljsko pravo)

2.1. Nadležnost centra za socijalnu skrb

Centar za socijalnu skrb je stvarno nadležno tijelo za provođenje skrbništva. Mjesna nadležnost centra za socijalnu skrb određuje se prema prebivalištu ili boravištu osobe koju treba staviti pod skrbništvo odnosno onoj kojoj treba imenovati posebnog skrbnika. U Zakonu o socijalnoj skrbi⁴ točno je propisano kako se određuje mjesna nadležnost u slučaju određivanja skrbnika djetetu:

(1) U stvarima koje se odnose na poslove vezane za djecu mjesna nadležnost određuje se prema prebivalištu roditelja, a ako nemaju prebivalište u Republici Hrvatskoj, prema njihovu boravištu, osim ako je drukčije propisano zakonom kojim se uređuju obiteljski odnosi.

(2) Za dijete čiji roditelji žive odvojeno mjesna nadležnost određuje se prema prebivalištu roditelja s kojim dijete stanuje prema odluci suda, a ako roditelj s kojim dijete stanuje nema prebivalište u Republici Hrvatskoj, prema boravištu toga roditelja u Republici Hrvatskoj.

(3) Do donošenja odluke suda iz stavka 2. ovoga članka mjesna nadležnost određuje se prema mjestu prebivališta roditelja kod kojega dijete pretežno boravi, a ako roditelj s kojim dijete pretežno boravi nema prebivalište u Republici Hrvatskoj, prema boravištu toga roditelja u Republici Hrvatskoj.

⁴Zakon o socijalnoj skrbi, Narodne novine, br.18/22, 46/22

(4) U stvarima koje se odnose na javne ovlasti vezane za djecu čiji roditelji žive odvojeno, a svakodnevna skrb o djetetu povjerena je drugoj osobi, udomiteljskoj obitelji ili ustanovi socijalne skrbi, mjesna nadležnost određuje se prema prebivalištu roditelja koji sam ili u većoj mjeri ostvaruje roditeljsku skrb, a ako nema prebivalište u Republici Hrvatskoj, mjesna nadležnost određuje se prema boravištu tog roditelja u Republici Hrvatskoj.

(5) Mjesna nadležnost za dijete ne mijenja se ako je roditelj lišen prava na roditeljsku skrb, osim u slučaju posvojenja.”⁵

2.2. Podjela skrbništva i općenito o skrbniku

Skrbništvo djelimo ovisno o tome prema kome je upućeno na skrbništvo za maloljetne osobe i na skrbništvo za punoljetne osobe. Također poznajemo i skrbništvo koje je određeno anticipiranim naredbama iako svejedno treba odobrenje od centra za socijalnu skrb. Osim ovih vrsta postoji i posebno skrbništvo koje se odnosi na imenovanog skrbnika koji tu nije da pazi na općenito stanje štíćenika nego samo na određenu situaciju u kojoj se štíćenik nalazi (npr. sukob interesa između štíćenika i skrbnika). Individualni skrbnik brine se u cijelosti za prava i interese svoga štíćenika. Posebni skrbnik imenuje se za izvršavanje točno određenih pravnih radnji ili poslova. Da bi

⁵ Ibid., članak 129.

osoba mogla biti skrbnik mora ispunjavati određene uvjete. Najlakše ih je definirati negativno kao što je propisano člankom 248. Obz-a koji glasi:

„Skrbnik ne može biti osoba:

1. koja je lišena prava na roditeljsku skrb
2. koja je lišena poslovne sposobnosti
3. čiji su interesi u suprotnosti s interesima štićenika
4. od koje se, s obzirom na njezino ponašanje i osobine te odnose sa štićenikom, ne može očekivati da će pravilno obavljati dužnosti skrbnika
5. s kojom je štićenik sklopio ugovor o doživotnom ili dosmrtnom uzdržavanju i
6. s čijim je bračnim, odnosno izvanbračnim drugom štićenik sklopio ugovor o doživotnom ili dosmrtnom uzdržavanju“⁶

Iako osoba imenuje skrbnika u obliku anticipirane naredbe taj skrbnik i dalje neće moći biti skrbnik štićeniku ako se na njega odnosi koja od ovih okolnosti ili osobina navedenih u ovoj odredbi. Centar za socijalnu skrb provjerit će da skrbnik određen u anticipiranoj naredbi nema zapreka za imenovanje skrbnikom određenog štićenika.

⁶ Radi se se o zaprekama za imenovanje osobe skrbnikom.

Dužnosti skrbnika su različite, jedna od njegovih dužnosti je zastupanje skrbnika, također i poduzimanje mjera za zaštitu štíćenika, skrbiti o sredstvima potrebnim za život štíćenika te u slučaju štíćenika koji nije napunio 18 godina postupati kao roditelj. Da bi se skrbnika moglo držati pod nadzorom on mora podnositi izvješće o radu i posebice o stanju štíćenikove imovine (svakih šest mjeseci mora sastaviti izvješće, i svaki puta kada to od njega zahtjeva centar za socijalnu skrb). Sada kada je opisano skrbništvo i koje uvjete skrbnik mora ispunjavati da bi mogao biti skrbnik možemo obrađivati temu anticipiranih naredbi.

3. ANTICIPIRANE NAREDBE DE LEGE LATA

Anticipirana naredba vezana uz skrbništvo je oblik javnobilježničke isprave u kojoj se imenuje osoba za koju se smatra da bi bila pogodna za obavljanje dužnosti skrbnika njoj ili njenom djetetu ovisno o kojoj se vrsti skrbništva radi. „Dakle, anticipirana naredba može se sumarno definirati kao jednostrana izjava volje u obliku formalnog pravnog akta, s ciljem reguliranja određenih statusnih pitanja sastavljača ili odabira osobe koja će u njima odlučivati, za slučaj smrti ili gubitka poslovne sposobnosti sastavljača.“⁷ Također anticipirane naredbe se u nekim državama odnose na uređenje medicinskih

⁷ Žganec-Brajša, L.; Anticipirane naredbe i roditeljska skrb; Hrvatska pravna revija, 8, 2018., str. 70-82., str. 72.

postupaka, odnosno vezuje ih se s odlukama o uporabi medicinskih sredstava i korištenja tehnika za produljenje života.

Javnobilježničke isprave definirane su Zakonom o javnom bilježništvu: „(1) Javnobilježničke isprave su isprave o pravnim poslovima i izjavama koje su sastavili javni bilježnici (javnobilježnički akti), zapisnici o pravnim radnjama koje su obavili ili kojima su bili nazočni javni bilježnici (javnobilježnički zapisnici) i potvrde o činjenicama koje su posvjedočili javni bilježnici (javnobilježnička potvrda).“⁸

Da bi anticipirana naredba imala pravnog učinka mora postojati informirani pristanak osobe koja određuje skrbnika institutom anticipirane naredbe. Pristanak je valjan samo ako ispunjava određene uvjete: osoba mora biti poslovno sposobna, pristanak mora biti dobrovoljan i stvaran. Preporuka VE CM/ Rec iz 2009. o načelima koja se odnose na trajne punomoći i anticipirane naredbe⁹(u daljnjem tekstu Preporuka) iznose glavne smjernice za sastavljanje anticipiranih naredbi.

3.1. Mogućnost samoodlučivanja i sastavljanje anticipirane naredbe

Načelo 1. Preporuke Vijeća Europe upućuje na to da bi se odraslim osobama trebala osigurati mogućnost samoodlučivanja za slučaj

⁸ Zakon o javnom bilježništvu, Narodne novine, br. 78/93, 29/94, 162/98 16/07, 75/09, 120/16, 57/22, članak 3. stavak 1.

⁹ Recommendation CM/Rec (2009) 11 on principles concerning continuing powers of attorney and advance directives for incapacity.

kasnije nesposobnosti. Do Obz-a 2014. godine u hrvatskom zakonodavstvu nije bilo omogućeno samoodlučivanje za buduće slučajeve. Jedino što je postojalo, a da se moglo usporediti sa anticipiranim naredbama je bila mogućnost davanje očitovanja volje unaprijed za medicinske zahvate. Danas postoje anticipirane naredbe vezane uz skrbništvo za maloljetnike te uz skrbništvo za osobe lišene poslovne sposobnosti iako anticipirane naredbe vezane uz skrbništvo za maloljetnike su skoro pa neuređene, uz činjenice koje se mogu iščitati iz Zakona samo je napisana mogućnost donošenja takve naredbe. Iako je ta mogućnost u zakonu uređena isključivo za slučaj smrti roditelja, a ne i u slučaju ako oni budu lišeni poslovne sposobnosti ili roditeljske skrbi vjerojatno bi se anticipirana naredba mogla proširiti i na to zbog prava na samoodlučivanje zajamčenog Preporukom. Ipak time što to zakonski nije uređeno dolazi u pitanje koliko je na ovaj način ograničeno pravo na samoodlučivanje. Za anticipirane naredbe vezane uz skrbništvo za osobe lišene poslovne sposobnost donesen je Pravilnik o načinu vođenja očevidnika i spisa predmeta osoba pod skrbništvom, načinu popisa i opisa njihove imovine, podnošenju izvješća i polaganju računa skrbnika te sadržaju i obliku punomoći i anticipiranih naredbi¹⁰ (u daljnjem tekstu Pravilnik), kojim su one uređene, makar s određenim brojem nedostataka.

¹⁰ Pravilnik o načinu vođenja očevidnika i spisa predmeta osoba pod skrbništvom, načinu popisa i opisa njihove imovine, podnošenju izvješća i polaganju računa skrbnika te sadržaju i obliku punomoći i anticipiranih naredbi, Narodne novine, br. 19/2021

Načelo 2. Preporuke uređuje definicije, i ističe kako anticipiranu naredbu sastavlja odrasla i sposobna osoba. U odnosu na anticipiranu naredbu koju sastavlja roditelj navodi se: „(5) Roditelj koji ostvaruje roditeljsku skrb može za života u oporuci ili u obliku javnobilježničke isprave (anticipirana naredba) imenovati osobu za koju smatra da bi se u slučaju njegove smrti najbolje skrbila o djetetu.“¹¹ Da bi roditelj mogao potpisati javnobilježničku ispravu mora biti poslovno sposoban, iako nigdje u Zakonu nije propisano da bi roditelj morao imati poslovnu sposobnost za imenovanje skrbnika u anticipiranoj naredbi može se izvesti takav zaključak jer je za sastavljanje javnobilježničke isprave potrebna poslovna sposobnost. Dok je za maloljetnog roditelja to teže zaključiti jer postoji mogućnost da je roditelj stekao poslovnu sposobnost, samo izuzetno sklapanjem braka i posebnim odobrenjem suda, i da smije imenovati skrbnika u javnobilježničkoj ispravi te ga maloljetnost u ovom slučaju ne sprječava. Kod anticipiranih naredbi vezanih uz skrbništvo za osobe lišene poslovne sposobnosti nigdje nisu propisani uvjeti koje osoba treba ispunjavati da bi mogla sastaviti anticipiranu naredbu, zaključak je da bi osoba trebala imati poslovnu sposobnost, dob nigdje nije određena. U Zakonu o javnom bilježništvu također nigdje ne piše da osoba mora biti punoljetna za sastavljanje javnobilježničke isprave, ali poslovna sposobnost u pravilu

¹¹Obz, članak 116. stavak 5.

implicira punoljetnost. Ono što je sigurno problem je što roditeljima nije dana mogućnost da uputu iskaže i pred Centrom za socijalnu skrb.

3.2. Sadržaj anticipiranih naredbi te odredbe o osobi koja se imenuje skrbnikom

Načelo 3. Preporuke govori o sadržaju anticipiranih naredba, tj. da bi trebalo biti uređeno što spada u sadržaj anticipiranih naredbi. Pravilnik propisuje što bi svaka anticipirana naredba trebala sadržavati:

„ (2) Anticipirana naredba iz stavka 1. ovoga članka obvezno sadrži:

- podatke o davatelju naredbe (osobno ime, osobni identifikacijski broj, datum i mjesto rođenja, prebivalište, boravište);
- izjavu kojom davatelj naredbe imenuje određenu osobu skrbnikom za slučaj lišenja poslovne sposobnosti;
- izjavu kojom pristaje da mu se ta osoba imenuje posebnim skrbnikom u smislu članka 236. stavka 5. Obiteljskog zakona,

- podatke o imenovanoj osobi (osobno ime, osobni identifikacijski broj, datum i mjesto rođenja, prebivalište, boravište te podatke za kontakt).“¹²

Ovdje vidimo samo osnove sadržaja i nije vidljivo da li postoji opcija određivanja samo za određeni pravni posao ili je riječ o individualnom skrbniku tj. osobi koja će štiti sva prava i interese davatelja anticipirane naredbe i preuzeti skrb o njemu. Postoji nejasnoća u vezi s pitanjem zašto osoba ne bi imala pravo imenovati određenu osobu svojim skrbnikom samo za određene pravne poslove, pogotovo ako se uzme u obzir da osoba ne može u potpunosti biti lišena poslovne sposobnosti. Ako ima pravo imenovati individualnog skrbnika nema objašnjenja za to zašto ne bi postojala mogućnost imenovanja skrbnika za određene pravne poslove. Jedino objašnjenje bi možda bila zaštita od sukoba interesa između tog skrbnika i drugog skrbnika ako bi ga bilo potrebno imenovati. Iz članka 236. stavka 5. Obz-a vidimo da osoba koja je imenovana skrbnikom za osobu lišenu poslovne sposobnosti u anticipiranoj naredbi mora ispunjavati pretpostavke za imenovanje skrbnikom, propisane Obz-om, već navedenim u gornjem tekstu. Sadržaj anticipiranih naredbi dosta je oskudno propisan, propisano je samo ono što se pravno zahtjeva međutim sadržajno gotovo ništa. Ovime postoji mogućnost malverzacije ako se roditelju ili osobi koja za sebe želi imenovati skrbnika dozvoli da sadržaj obuhvaća bilo koju

¹² Pravilnik, članak 27. Stavak 2.

naredbu. Isto tako moglo bi doći do pravne nesigurnosti jer postoje šanse da jedan javni bilježnik dopusti da se u anticipiranu naredbu uvrsti ono što drugi javni bilježnik smatra neprimjerenim, time bi se kršila i jednakost svih pred zakonom.

Načelo 4. Preporuke govori o osobi koja se imenuje skrbnikom, koja može biti bilo koja osoba od povjerenja.

Iz Obz-a vidimo da ta osoba mora ispunjavati pretpostavke za skrbnika (članak 236. stavak 5.¹³). S obzirom da osoba imenuje nekoga za svog skrbnika smatra se da u tu osobu ima povjerenja, jer je izabrala tu osobu da štiti njena prava i interese. No, kad dođe situacija da se taj skrbnik aktivira u svojoj funkciji, možda su se okolnosti promijenile, pa Centar za socijalnu skrb mora provjeriti da li osoba određena u anticipiranoj naredbi može uredno ispunjavati svoju dužnost, također je omogućena izmjena odredbi anticipirane naredbe.

Načelo 9. Preporuke odnosi se na očuvanje poslovne sposobnosti osobe koja sastavlja anticipiranu naredbu.

Načelo 10. Preporuke se odnosi na ovlasti i ulogu osobe koja je imenovana za skrbnika u anticipiranoj naredbi.

Zakon, a ni Pravilnik, ne propisuju točne ovlasti. Možemo pretpostaviti ako je osoba koja je navedena u anticipiranoj naredbi u ulozi skrbnika da su njene ovlasti iste kao i ovlasti

¹³ Citiran u gornjem djelu teksta.

skrbnika propisane u Obz-u. Preporuka omogućuje da zastupnik odrasle osobe vodi svojevrсни registar. Ne zna se da li je u hrvatskom obiteljskom zakonodavstvu to omogućeno. „Nacrt preporuke zagovara odvojene ovlasti zastupnika za imovinske(financijske) stvari od onih koje se odnose na osobne stvari i zdravlje.“¹⁴ Navedena tvrdnja preporuke također se može primijeniti i na Preporuku. Kao što je rečeno u gornjem tekstu sadržaj anticipiranih naredbi i ovlasti osobe imenovane anticipiranom naredbom nisu uređene, ali ovlasti skrbnika su i imovinske i osobne prirode pa je to vjerojatno i slučaj s osobama koje su imenovane za skrbnika anticipiranom naredbom. Također osoba može odrediti anticipiranom naredbom i zamjenika skrbnika. „Imenovanje više osoba u praksi može dovesti do sukoba različitih mišljenja, stoga smatramo da je ovu odredbu uputno tumačiti tako da ako zbog bilo kojih razloga otpadne prvoimena da bude pozvana druga osoba koja je imenovana u prethodnoj anticipiranoj naredbi.“¹⁵

3.3. Oblik anticipiranih naredbi i mogućnost opoziva

Načelo 5. Preporuke uređuje oblik anticipirane naredbe te kaže da je najprikladniji pisani oblik.

¹⁴Milas Klarić, Ivana, „Pravni status skrbnika kao jamsto zaštite ljudskih prava odraslih“, *doktorska disertacija*, Pravni fakultet, Zagreb, 2009., str. 291.

¹⁵Hrabar, *et al.*, *Obiteljsko pravo*, str. 372.

Kao što smo već ranije spomenuli u hrvatskom zakonodavstvu anticipirana naredba je javnobilježnička isprava, što znači da je ovjerena i da je omogućena registracija anticipiranih naredbi. Evidenciju anticipiranih naredbi kao što piše u Pravilniku članak 28. stavak 3. dužna je voditi Hrvatska javnobilježnička komora.

Načelo 6. Preporuke daje svim osobama koje su se odlučile sastaviti anticipiranu naredbu mogućnost opoziva u bilo kojem trenutku.

S tim u skladu: „(1)Anticipirana naredba iz članka 27. stavka 1. ovoga Pravilnika može se opozvati u bilo kojem trenutku u istom obliku u kojem je dana.“¹⁶ Ovim stavkom određen je točan način i oblik u kojem mora biti povučena anticipirana naredba, a to je javnobilježničkom ispravom, što je izuzetno važno radi vođenja evidencije te da zbog zablude ili nepažnje ne dođe do neželjenih posljedica. Primjerice osoba imenuje svog brata za skrbnika u slučaju lišenja poslovne sposobnosti, ali se u međuvremenu oni posvađaju i ona to želi poništiti, kada ta opcija ne bi postojala ili ne bi bila evidentirana postojala bi mogućnost pogoršanja njezinog stanja kada nastupi uzrok lišenja poslovne sposobnosti. Osim opoziva centar za socijalnu skrb, čak i ako osoba ispunjava pretpostavke za imenovanje skrbnika, može u slučaju skrbništva za maloljetnike odlučiti ne poštovati želju

¹⁶Pravilnik, članak 28. Stavak 1.

roditelja izraženu u anticipiranoj naredbi, ako zaključi da je suprotna s dobrobiti djeteta. „3) Centar za socijalnu skrb dužan je poštovati prije izraženu želju roditelja o izboru osobe skrbnika koju je roditelj sastavio u obliku javnobilježničke isprave (anticipiranu naredbu), ako su ispunjene pretpostavke za imenovanje skrbnika djetetu propisane ovim Zakonom te ako to nije u suprotnosti s dobrobiti djeteta.“¹⁷ Dakle, dobrobit djeteta stavljena je na prvo mjesto i da bi osoba mogla biti skrbnikom djeteta mora prvenstveno biti sposobna zaštititi njena prava i interese, a kako bi se štitila dobrobit djeteta bilo bi poželjno da postoji funkcionalni odnos između štićenika i skrbnika te da se ne razilaze u interesima. Kod imenovanja skrbnika u anticipiranim naredbama, za skrbnika osobe lišene poslovne sposobnosti određeno je da centar za socijalnu skrb mora voditi računa o ispunjenju pretpostavki za imenovanje skrbnikom, također se štiti i njihova dobrobit. „(1) Rješenjem centra za socijalnu skrb skrbnikom se imenuje osoba koja ima osobine i sposobnosti za obavljanje skrbništva i koja pristane biti skrbnikom te ako je to za dobrobit štićenika.“¹⁸ Iako se smatra da je ta osoba koja je imenovala skrbnika u tom trenutku imala poslovnu sposobnost i da je sama bila sposobna odlučiti tko će se najbolje brinuti za njenu dobrobit prava i interese, ne može se garantirati da se okolnosti nisu promijenile, te se ne bi smjelo uskratiti osobi taj oblik zaštite, bez obzira na

¹⁷ Obz, članak 225. stavak 3.

¹⁸ Ibid., članak 247. stavak 1.

mogućnost opoziva. Osim centra za socijalnu skrb i osobe koja je sastavila anticipiranu naredbu, osoba koja je imenovana skrbnikom također može odbiti obavljanje skrbničke dužnosti ulaganjem žalbe protiv rješenja. Zakonom je određeno: „(2) Pravo na žalbu protiv rješenja o imenovanju skrbnika ima i osoba koju je štíćenik, u obliku javnobilježničke isprave dok još nije bio lišen poslovne sposobnosti, odredio kao osobu za koju bi htio da se imenuje skrbnikom (anticipirana naredba) te osoba koja je imenovana skrbnikom.“¹⁹ Zanimljivo je da se u sadržaju anticipirane naredbe (članak 28. stavak 2.²⁰) nigdje na nalazi da je potrebno imati suglasnost osobe koju se imenuje skrbnikom. Iako je potrebno navesti podatke osobe koju se imenuje skrbnikom to ne znači da je osoba dala svoj pristanak da bude skrbnik nekoj osobi ili njenom djetetu, s obzirom da je podatke o osobi koju se imenuje skrbnikom lako saznati a nigdje ne piše uvjet donošenja isprava koje potvrđuju određene podatke o osobi, možemo se samo osloniti na to da će javni bilježnik tražiti isprave kao dokaz da osoba uopće pristaje biti imenovana za skrbnika u anticipiranoj naredbi, iako je centar za socijalnu skrb taj koji imenuje skrbnika. Vezano uz suglasnost imenovanog skrbnika: „ Mišljenja smo da bi to bilo dobro napraviti tako da se potencijalni budući skrbnik ne samo upozna s tom idejom nego da on ili ona na to izrijeком i pristanu.“²¹ Međutim skrbnik ne

¹⁹ Ibid., članak 278. stavak 2.

²⁰ Citiran u gornjem djelu teksta.

²¹ Nikolić, V.; Hoblaj, H.; Grbac, M.; Anticipirano odlučivanje građana u Republici Hrvatskoj, Javni bilježnik, 25, 2021., 48, str. 29-61., str.37.

postaje skrbnikom samim imenovanjem već on treba dati svoj pristanak i to se primjenjuje i na institut anticipiranih naredbi. Anticipirana naredba sastavlja se kod javnog bilježnika, a imenovanje skrbnika je u domeni centra za socijalnu skrb. Iako postoji anticipirana naredba sastavljena kod javnog bilježnika imenovanje skrbnika pripada centru za socijalnu skrb u skladu s anticipiranom naredbom. „Centar za socijalnu skrb dužan je izraženu želju roditelja o predloženoj osobi uzeti u obzir, ako ispunjava pretpostavke za imenovanje skrbnika.“²² Međutim, nigdje nije uređena obveza javnog bilježnika da izjavu dostavi centru za socijalnu skrb. Kad centar za socijalnu skrb imenuje skrbnika, a postoji anticipirana naredba, davatelj anticipirane naredbe može uputiti centar za socijalnu skrb da primjeni sastavljenu anticipiranu naredbu. Iako je tome tako davatelj anticipirane naredbe često puta ne će biti u stanju to učiniti. Posebice u slučaju anticipiranih naredbi u slučaju smrti roditelja, jer je u tom slučaju davatelj anticipirane naredbe umro.

3.4. Stupanje anticipirane naredbe na snagu te registracije i izmjena anticipiranih naredbi

Načelo 7. Preporuke govori o trenutku stupanja anticipirane naredbe na snagu. Anticipirane naredbe vezane uz skrbništvo nad

²²Hrabar, Dubravka; Obiteljsko pravo u sustavu socijalne skrbi; Narodne novine, Zagreb, 2019., str. 183.

maloljetnicima stupaju na snagu u trenutku smrti roditelja koji je sastavio anticipiranu naredbu. U pitanje dolazi slučaj kada umre roditelj koji je sastavio anticipiranu naredbu jer je u tom trenutku vršio roditeljsku skrb ako je drugi roditelj živ i bio bi sposoban vršiti roditeljsku skrb, a osoba koja je imenovana skrbnikom u anticipiranoj naredbi ispunjava sve pretpostavke i u skladu je s dobrobiti djeteta. Centar za socijalnu skrb u tom sklučaju roditelju daje prioritet pa ako bi to bilo za dobrobit djeteta i za njegovu sigurnost za vjerovati je da bi roditelj koji je živ imao prednost posebice s obzirom na to da je obitelj uvijek obitelj. Još je veće pitanje vezano za osobe lišene poslovne sposobnosti jer je upitno kada osoba postaje nesposobna za rasuđivanje, makar iz Zakona je vidljivo da bi se osobi imenovao poseban skrbnik do trenutka lišenja poslovne sposobnosti, a u tome trenutku bi skrbnikom bila imenovana osoba u anticipiranoj naredbi ako ispunjava pretpostavke za imenovanje skrbnikom i ako je to u dobrobiti štićenika. U hrvatskom obiteljskom zakonodavstvu registracija i vođenje evidencije utvrđeno je Pravilnikom. Sukladno Pravilniku evidenciju vodi Hrvatska javnobilježnička komora. Nigdje nije određeno da je javni bilježnik dužan dostaviti kopiju anticipirane naredbe ili njenog opoziva centru za socijalnu skrb, a niti na koji će se način voditi evidencija. Dapače ne postoje nikakve sankcije za slučaj da javni bilježnik ne dostavi sastavljenu anticipiranu naredbu. Registracija se izvršava kod javnog bilježnika i anticipirana naredba mora sadržavati elemente koji su propisani

u članku 27. Pravilnika, iako sadržaj ne pruža dovoljnu zaštitu osobi koja se imenuje za skrbnika. „Anticipirana naredba iz stavka 1. ovoga članka obvezno sadrži:

- podatke o davatelju naredbe (osobno ime, osobni identifikacijski broj, datum i mjesto rođenja, prebivalište, boravište),

- izjavu kojom davatelj naredbe određuje osobu za koju bi htio da se imenuje skrbnikom, odnosno zamjenikom skrbnika za slučaj lišenja poslovne sposobnosti, odnosno izjavu roditelja o izboru osobe skrbnika za slučaj ispunjenih pretpostavki za imenovanje skrbnika djetetu propisanih odredbama Obiteljskog zakona,

- izjavu kojom pristaje da mu se ta osoba imenuje posebnim skrbnikom u smislu članka 236. stavka 6. Obiteljskog zakona,

- izjavu kojom je davatelj naredbe odlučio o postupcima i mjerama iz članka 260. Obiteljskog zakona,

- podatke o imenovanoj osobi (osobno ime, osobni identifikacijski broj, datum i mjesto rođenja, prebivalište, boravište te podatke za kontakt).²³

Opoziv i stupanje na snagu obrađeno je u gornjem djelu teksta. Izmjene anticipiranih naredbi nisu regulirane ni u Zakonu ni u Pravilniku. Dakle, u hrvatskom obiteljskom zakonodavstvu ne postoji mogućnost izmjene anticipirane naredbe. Kao jedina mogućnost ostaje opoziv sastavljene anticipirane

²³Pravilnik, Članak 27. stavak 2.

naredbe i sastavljanje nove anticipirane naredbe. Nigdje nije navedeno koliko je puta to dozvoljeno i da li će se ako osoba sastavi i opozove pedeset puta anticipiranu naredbu ta naredba i dalje uvažavati ili će osoba morati proći kroz medicinsko vještačenje. Jer stalne promjene anticipiranih naredbi mogu upućivati na neuračunljivost osobe.

3.5. Sukob interesa, kontrola rada skrbnika, ograničavanje opsega anticipiranih naredbi

Načelo 11. Preporuke govori o izbjegavanju sukoba interesa na način da se odabere kvalitetan skrbnik. Za pretpostaviti je ako osoba udovoljava zahtjevima za imenovanje skrbnikom i ako je to za dobrobit osobe kojoj će biti imenovana skrbnikom da se ona može smatrati kvalitetnim skrbnikom.

U načelu 12. Preporuke predlaže se mogućnost imenovanja treće osobe koja bi kontrolirala rad tog skrbnika. Kod nas ta mogućnost nije propisana ni Obz-om ni Pravilnikom, ali se pretpostavlja da će ipak centar za socijalnu skrb kontrolirati rad skrbnika imenovanog anticipiranom naredbom kao što kontrolira rad ostalih skrbnika. Osim toga vode se i očevidnici anticipiranih naredbi. „Pravilnikom je uspostavljena obveza tijela, odnosno centara za socijalnu skrb da vode očevidnike anticipiranih naredbi.“²⁴

Ograničenja anticipiranih naredbi u hrvatskom zakonodavstvu nisu

²⁴ Žganec-Brajša, L.; Anticipirane naredbe i roditeljska skrb; Hrvatska pravna revija, 8, 2018., str. 70-82., str. 80.

jasno propisana, ali iz određenih odredbi vidimo da je jedno od ograničenja da osoba mora ispunjavati pretpostavke za imenovanje skrbnikom te da osoba koja sastavlja anticipiranu naredbu mora imati poslovnu sposobnost. Također stavljanje dobrobiti osobe koja se stavlja pod skrbništvo na prvo mjesto bi se moglo gledati kao jedno od ograničenja. Kao što je rečeno na početku rada odredbe o skrbništvu kao takvom se moraju primjenjivati i za anticipirane naredbe jer u suprotnom bi došlo do neuređenosti anticipiranih naredbi.

4. ANTICIPIRANE NAREDBE DE LEGE FERENDA

Anticipirane naredbe definitivno su izražene kroz načelo poštovanja autonomije volje, jer se osobi dozvoljava da utječe na stvari na koje bez instituta anticipiranih naredbi ne bi mogla utjecati. „Vijeće Europe nastoji napose preko prakse Europskog suda za ljudska prava poticati na promjenu paradigme o statusu i mjerama zaštite osoba s invaliditetom stavljaajući naglasak na njihovu autonomiju i ljudska prava u nacionalnim zakonodavstvima.“²⁵ S druge strane zbog loše uređenosti anticipiranih naredbi u hrvatskom zakonodavstvu ne postoje točno određena ograničenja, pa je upitno ograničenje autonomije volje. Trebali bi težiti tome da osoba ukoliko je sposobna sama sebi postaviti skrbnika čak i da nema potpunu poslovnu sposobnost to može napraviti. Također prednost za imenovanje skrbnika se uvijek kada je to moguće i kada je to u interesu dobrobiti

²⁵Hrabar, et al., Obiteljsko pravo, str. 396.

štićenika treba dati obitelji, ako već ta osoba nije sposobna sama si odrediti skrbnika. Pretpostavlja se da će svaki roditelj željeti dobro svome djetetu, kao i osoba koja će biti lišena poslovne sposobnosti da želi sebi najbolje. Ono što bi se trebalo jasnije zakonski odrediti je slučaj lišenja poslovne sposobnosti roditelja ili roditeljske skrbi na način da se odredi pod kojim uvjetima i kako bi anticipirana naredba mogla vrijediti. Vezano uz to dolazimo i do maloljetnika koji postanu roditelji i toga da bi se i njima trebalo dati pravo da anticipiranom naredbom odrede skrbnika za svoje dijete. Kod anticipiranih naredbi vezanih za osobe lišene poslovne sposobnosti postoji pitanje zašto osoba sastavlja tu anticipiranu naredbu, ako je ona svjesna da će biti lišena poslovne sposobnosti da li su se onda već pojavili određeni razlozi zbog kojih bi mogla biti lišena poslovne sposobnosti jer ako jesu dolazi u pitanje njezina uračunljivost. Dakle, moguće su manipulacije s takvim osobama. S obzirom da je sve manje ljudi koji žele obavljati dužnosti skrbnika, anticipirane naredbe su poželjne jer će osoba koja je na taj način pozvana da bude skrbnikom možda radi osjećaja obitelji i ljubavi prihvatiti biti skrbnikom kakvog štićenik zaslužuje. S obzirom na slabu određenost ograničenja, načina sastavljanja anticipiranih naredbi i slabu kontrolu moguće su malverzacije. Ono što bi se jasnije moglo urediti je svakako sadržaj anticipiranih naredbi na način da se propiše što to skrbništvo obuhvaća, u kojoj mjeri i da li se može sastaviti za samo određenu vrstu poslova kao vrsta posebnog skrbnika.

Anticipirane naredbe su od velike koristi prvenstveno radi autonomije štićenika, za očekivati je da će članovi obitelji ili bliske osobe ipak bolje brinuti o štićeniku nego nepoznata osoba. Postoji mogućnost i djelomičnog rasterećenja centra za socijalnu skrb i na taj bi način bilo više vremena za ljude kojima je to potrebno jer nemaju opciju da sami izaberu svog skrbnika. Također bi se trebali i propisati uvjeti pod kojima se anticipirana naredba može izmijeniti bilo dok još ima poslovnu sposobnost ili kad ostane bez nje. Međutim trebalo bi se i propisati detaljnije uvjete za opoziv posebice ako se primijeti da osoba gubi mogućnost racionalnog odlučivanja, ali tu treba biti iznimno oprezan da se autonomija volje ne dovede u pitanje kao i to da se skrbniku ne dozvoli zloupotreba položaja. Također trebalo bi urediti pitanje davanja pristanka za imenovanje skrbnikom putem anticipirane naredbe, bilo bi najbolje u pismenom obliku ili usmeno ispred javnog bilježnika.

5. ZAKLJUČAK

Anticipirane naredbe podupiru ostvarenje načela autonomije volje. Sadržaj anticipiranih naredbi gotovo da nije uređen što omogućuje malverzaciju, ali ako se primjenjuju odredbe običnog skrbništva puno se toga može urediti. Trebalo bi bolje i definirati kada je osoba sposobna davati anticipiranu naredbu te način kontrole. Poželjno bi bilo omogućiti izmjenu anticipirane naredbe, te odrediti broj mogućih izmjena i opoziva. Pristanak osobe koja se imenuje skrbnikom bez obzira što kasnije ona to može odbiti možda bi bilo dobro uvrstiti, isto kao i uvećati podatke koji se upisuju kod javnog bilježnika o osobi koju se imenuje skrbnikom. Javni bilježnik bi trebao vršiti odmah u početku prvu provjeru, iako će to kasnije napraviti centar za socijalnu skrb da bi se moglo vidjeti da li je došlo do promjena okolnosti. Smatram da svaka osoba treba imati mogućnosti odlučiti što je najbolje za nju ili njeno dijete ako time ne krši prava drugih i ako se time dobrobit te osobe ili njenog djeteta ne dovodi u pitanje. Proučavajući anticipirane naredbe vidljivo je da bi se moglo poraditi na nekim aspektima njihovog pravnog uređenja da ne bi dolazilo do problema u praksi zbog nejasnoća, ali isto tako je i vidljivo da se njima omogućuje štićeniku odabir skrbnika za kojeg smatra da će skrbiti o njemu na najbolji mogući način, a cijela svrha instituta skrbništva je zaštita štićenika.

6. LITERATURA

Knjige i članci

1. Hrabar, D.; Hlača, N.; Jakovac-Lozić, D.; Korać Graovac, A.; Majstorović, I.; Čulo Margaletić, A.; Šimović, I.; Obiteljsko pravo; Narodne novine , Zagreb, 2021.
2. Hrabar, D.; Obiteljsko pravo u sustavu socijalne skrbi, Narodne novine, Zagreb, 2019.
3. Milas Klarić, I. - „Pravni status skrbnika kao jamstvo zaštite ljudskih prava odraslih“, *doktorska disertacija*, Pravni fakultet, Zagreb, 2009.
4. Nikolić, V.; Hoblaj, H.; Grbac, M.; Anticipirano odlučivanje građana u Republici Hrvatskoj, Javni bilježnik, 25, 2021., 48, str. 29-61.
5. Žganec-Brajša, L.; Anticipirane naredbe i roditeljska skrb; Hrvatska pravna revija, 8, 2018., str. 70-82.

Pravni izvori

6. Obiteljski zakon, Narodne novine, br. 103/15, 98/19
7. Pravilnik o načinu vođenja očevidnika i spisa predmeta osoba pod skrbništvom, načinu popisa i opisa njihove imovine, podnošenju izvješća i polaganju računa skrbnika te sadržaju i obliku punomoći i anticipiranih naredbi, Narodne novine, br. 19/2021

8. Recommendation CM/Rec (2009) 11 on principles concerning continuing powers of attorney and advance directives for incapacity
9. Zakon o javnom bilježništvu, Narodne novine, br. 78/93, 29/94, 162/98 16/07, 75/09, 120/16, 57/22
10. Zakon o socijalnoj skrbi, Narodne novine, br. 18/22, 46/22